

Ukrayna’da Ceza Hukuku Yaptırımları

Svitlana Khyliuk¹

1. Bölüm: Hukuki Düzenlemeler ve Uygulama

I. Kusura Dayalı Yaptırımlar (Cezalar)

A. Cezalar

1991’de Ukrayna bağımsızlığına kavuştuğunda, önceden totaliter baskıcı rejimin bir aracı olan ceza hukuku, demokratik bir ülkede insan haklarını ve toplumun çıkarlarını koruyan bir ceza hukukuna dönüşmüş, böylece ceza hukuk sisteminde reformlar yaşanmıştır.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin 1960² tarihli Ceza Kanunu, yapılan değişikliklerle Ukrayna’nın bağımsızlığının ilk 10 yılı yürürlükte kalmıştır. Öncelikle, Ukrayna meclisi, 1992 yılının Mart ayında sınır dışı edilme cezasını kaldırmış ve ölüm cezası verilen suçların sayısını önemli ölçüde azaltmıştır. 1997’de fiili; 1999’da ise hukuki olarak ölüm cezasını kaldırmış ve ardından 2000 yılında müebbet hapis cezasını yürürlüğe koymuştur.

2001 yılında yeni bir Ceza Kanunu kabul eden Ukrayna³, ceza sisteminde reformlar yapmıştır. Örneğin, süreli hapis cezasına seçenek yaptırımların sayısı önemli ölçüde artırılarak başta taksirli suçlar olmak üzere pekçok suç için insanilik ilkesine uygun yaptırımlar getirilmiştir. Böylece, 2001 tarihli Ukrayna Ceza Kanunu, önceki kanuna nazaran çok daha ilerici ve liberal bir biçim almıştır.

Günümüzde 2001’de yeni Ceza Kanunu’nun kabul edilmesiyle başlayan reform süreci hala devam etmektedir. Son 14 yılda Ceza Kanunu’nda 130’den fazla değişiklik yapılması da bunu kanıtlamaktadır. Örneğin, 15 Nisan 2008’den itibaren Ukrayna Hukuku’na göre, Ceza Kanunu’nun Özel Hükümler Kısmı’ndaki 80’den fazla maddede düzenlenen suçlar için

¹ Doçent Doktor, Lviv Ivan Franko Ulusal Üniversitesi Ceza Hukuku ve Kriminoloji Bölümü

² Kryminalny Kodeks USSR (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin Ceza Kanunu), <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2001-05> (Ukraynaca)

³ Kryminalny Kodeks USSR (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin Ceza Kanunu), <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (Ukraynaca)

öngörülen cezalar daha hafif hale getirilmiştir. 2011'den bu yana, yolsuzlukla bağlantılı suçlar için öngörülen cezalar birçok kez arttırılmıştır. 2013-2014 yıllarında ise özel mülkiyetin sınırlandırılması, tüzel kişilere uygulanan tedbirlerin sayısı arttırılmıştır.

Ceza Kanunu'nun 50. maddesine göre, ceza; suç işlediği sabit olan kişiye millet adına bir yaptırım uygulanmasıdır. Bu yaptırım ise özellikle hükümlünün özgürlüğünün kısıtlanmasıdır.

Ukrayna'da cezalandırmanın amacı; ödetme, failin davranışlarını düzeltmesi için yaptırım uygulama ve sadece hüküm giymiş bireylerin değil, aynı zamanda toplumdaki diğer bireylerin de suç işlemesini önlemektir.

Ceza Kanunu'nun Özel Hükümler Kısmı'nda, bir suçun yaptırımı olarak mahkeme, sadece bir asli ceza vermelidir. Ancak söz konusu asli cezaya bir veya daha fazla ceza eklenebilir.

Asli cezalar; kamuya yararlı bir işte çalıştırılma, zararın çalışarak tazmini, askeri hizmet sınırlamaları, tutuklama, özgürlüğün kısmen sınırlandırılması, askeri ceza taburuna gönderilme, süreli hapis cezası ve müebbet hapis cezasıdır. Ek cezalar ise askeri veya özel rütbenin, memuriyetin veya ünvanın geri alınması ve müsaderedir. Para cezası verilmesi ile belirli görevleri yerine getirme veya belirli meslekleri icra etmekten yoksun bırakılma da asıl veya ek ceza olarak uygulanmaktadır.

1. Ölüm Cezası

Ceza türlerinden biri olan ölüm cezası, 22 Aralık 1999'da Ukrayna Anayasa Mahkemesi'nin 11- пп/99 sayılı kararı ile resmen kaldırılmıştır⁴. Ukrayna Anayasa Mahkemesi bu kararda, 1960 Ukrayna Ceza Kanunu'nun ölüm cezasına ilişkin hükmünü, Anayasa'ya aykırı bulmuştur. Karar, ölüm cezasının, Ukrayna'nın Avrupa Konseyi'ne üye ve özellikle İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'ye taraf bir devlet olarak üstlendiği uluslararası yükümlülüklerle aykırı olmasına ve aynı zamanda ölüm cezasının suç oranlarını düşürmemesine dayandırılmıştır. Hatta, ölüm cezası, özellikle kasten insan öldürme suçunda artışa sebep olmaktaydı. Buna rağmen, Ukrayna Ombudsman Kurumu'nun

⁴ Rishennya Konstytutsiynogo Sudu Ukrayiny No. 11-пп/99 vid 22.12.1999 (sprava pro smertnu karu), Ukrayna Anayasa Mahkemesi'nin 11- пп / 99 sayılı ölüm cezasıyla ilgili kararı, <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-99>. (Ukraynaca)

istatistiklerine göre, vatandaşların sadece %5'i, Ukrayna'da ölüm cezasının kaldırılmasını desteklemiştir⁵.

Aslında, Ukrayna Cumhurbaşkanı'nın, Ukrayna'da ölüm cezasının kaldırılmasına ilişkin 11 Mart 1997'de ilan ettiği karar; Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi tarafından ölüm cezasının Avrupa'da kaldırılmasına ilişkin alınan 1996 tarihli, 1097 sayılı karar ile Ukrayna'nın Avrupa Konseyi'ne katılması sebebiyle ölüm cezasının kaldırılmasını kabul etmeye yükümlü olduğuna dair verilen 1997 tarihli, 1112 sayılı karara cevap niteliğinde idi.

Ukrayna'da ölüm cezasının kaldırılmasıyla birlikte ölüm cezası yerine, 15 yıl hapis cezası öngörülmüştür. Mahkemeler; kamu görevlisi, yabancı temsilci, polis memuru ve benzeri kişilere karşı daha ağır cezayı gerektiren kasten insan öldürme suçunu işleyen kişi hakkında ölüm cezasına karar verme yetkisine sahiptiler. (1960 tarihli Ukrayna Ceza Kanunu'nun 58, 59, 93, 190/1. maddeleri); sabotaj (1960 tarihli Ceza Kanunu'nun 60. Maddesi): Belirli savaş suçları (1960 tarihli Ceza Kanunu 232. Madde "Emre İtaatsizlik", 234. Maddenin c bendi "Amire Görevini Yaptırmamak için Direnme ya da Amiri Görevi Kötüye Kullanmaya Zorlama", 236. maddenin b bendi "Mukavemet", 241. Maddenin b ve d bendi "Firar", 243. Maddenin b bendi "Yaralama ve Başka Bir Sebep ile Kendisini Askerlik Yapamayacak Duruma Getirme", 245. Maddenin c bendi "Askeri Eşyayı Kasten Yok Etmek veya Tahrip Etmek", 249. Maddenin f bendi "Güvenlik Hizmetine İlişkin Kanuni Düzenlemelerin İhlali", 251. Maddesinin d bendi "Savaş Uyarısına İlişkin Görevlerin İhlali", 254. Maddenin c bendi "Askeri Eşyayı Zimmetine Geçirme", 254/2. Maddenin d bendi "Askeri Görevlinin Görevini Kötüye Kullanması", 254/3. Maddesinin c bendi "Askeri Görevi İhmal Suçu", 255. Madde "Savaşta Düşmana Teslim Olma (Savaşmayı Bırakma)", 256. maddenin b bendi "Batan Savaş Gemisini Terk Etmek", 257. Madde "Silahla Mücadeleyi Reddetme ya da Savaş Meydanından Kaçma", 258. Madde "Esir Olmak Üzere Düşmana Gönüllü Teslim Olma", 260. Madde "Yağma", 261. Madde "Savaş Sırasında Sivillere Karşı Şiddet Uygulama")

1991'den bu yana, ölüm cezasına mahkum olan kişilerin istatistiği şu şekildedir: 1991'de 112 kişi, 1993'te 117 kişi, 1994'te 150 kişi, 1995'te 185 kişi, 1996'da 176 kişi, 1997'de 128 kişi, 1998'de 142 kişi, 1999'da 104 kişi⁶. 1997 yılına kadar, davaların %70-90'ında sanıklara ölüm cezası verilmiş ve bunlar infaz edilmiştir. Bu ölüm cezaları idam

⁵ Pershyi shtorichnyi zvit Upovnovazhenogo Verkhovnoyi Rady Ukrainy z prav lyudynd v 2000 rotsi, 2000 yılı Ombudsman Kurumu'nun İlk Senelik Raporu, <http://www.uapravo.com/hro/text>. (Ukraynaca)

⁶ Pershyi shtorichnyi zvit Upovnovazhenogo Verkhovnoyi Rady Ukrainy z prav lyudynd v 2000 rotsi, 2000 yılı Ombudsman Kurumu'nun İlk Senelik Raporu, <http://www.uapravo.com/hro/text>. (Ukraynaca)

mangası tarafından infaz edilmiş; ancak ne hükümlü ne de ailesi infazın zamanı ve yeri hakkında bilgilendirilmemiştir. Keza, idam edilen hükümlülerin mezarlıkları da belirlenememiştir.

Ölüm cezasının kaldırılması sırasında -2000 yılının başında- ölüm cezasına mahkum edilen 417 tutuklu bulunmaktaydı.⁷ Hatta ölüm cezasının kaldırıldığı 22 Aralık 1999'dan önce hakkında ölüm cezasına hükmedilmiş kişilerin cezasının nasıl bir yöntemle infaz edileceğine ilişkin tartışmalar günümüzde de devam etmektedir.

Bununla birlikte şöyle bir sorun ortaya çıkmıştır: 1960 tarihli Ceza Kanunu'nun ölüm cezasına ilişkin hükmü 1999'da kaldırılmış ancak ölüm cezası yerine getirilen müebbet hapis cezası 29 Mart 2000'de (Ceza Kanunu'nda, Ceza Muhakemesi Kanunu'nda ve Zararın çalışarak tazminine ilişkin Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Ukrayna Kanun'un kabul edilmesi ile⁸) yürürlüğe girmiştir.

Mevcut Ukrayna hukuk sistemi, ölüm cezasına mahkum edilen kişilerin cezası hakkında dört farklı yaklaşım sunmaktadır:

İlk çözüm, 26 Ocak 2011 tarihli Ukrayna Anayasa Mahkemesi'nin kararı ile ölüm cezası yerine müebbet hapis cezasının getirilmesi olmuştur.⁹ Söz konusu kararda; Ukrayna Anayasa Mahkemesi, 1960 Ceza Kanunu ve müebbet hapis cezasının getirildiği 2001 Ceza Kanunu'nun hükümlerinin yorumlanması gerektiği sonucuna vararak, kanunun geriye dönük olarak uygulanması ve sanık lehine hüküm tesis edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Böylece “Ceza Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu ve Zararın Çalışarak Tazminine İlişkin Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Ukrayna Kanunu”nun yürürlüğe girmesinden önce yürürlükte olan 1960 Ukrayna Ceza Kanunu'na göre özellikle ağır suç işleyen kişiler için uygulama alanı bulmuştur. Bu kişiler arasında 2001 Ceza Kanunu yürürlüğe girmeden önce hakkında ölüm cezası verilen ancak cezası infaz edilmemiş hükümlüler de bulunmaktadır.

⁷ Pershyy shtorichnyy zvit Upovnovazhenogo Verkhovnoyi Rady Ukrayiny z prav lyudynd v 2000 rotsi, 2000 yılı Ombudsman Kurumu'nun İlk Senelik Raporu, <http://www.uapravo.com/hro/text>. (Ukraynaca)

⁸ Zakon Ukrayiny “Pro vnesennya zmin ta dopovnen do Kryminalnogo, Kryminalno-protseualnogo, Vypravno-trudovogo kodeksiv” vid 22.02.2000, “Ceza Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu ve Zararın Çalışarak Tazminine İlişkin Kanun'da Değişiklik Yapılmasına Dair Ukrayna Kanun'u” 22.02.2000, <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1483-14>., (Ukraynaca)

⁹ Rishennya Konstytutsiynogo Sudu Ukrayiny No. 1-pn/2011 vid 26.01.2011 (sprava pro zaminu smertnoyi kary dovichnym pozbavlennyam voli), (Ölüm cezası kaldırılarak yerine müebbet hapis cezasının getirilmesine ilişkin davada Ukrayna Anayasa Mahkemesi'nin kararı) (Ukraynaca), <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-11>.

Bu konuyla ilgili AİHM uygulaması, farklı hususlara işaret etmektedir: İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin 7. Maddesi'ne bakıldığında, suçun karşılığı olarak öngörülen cezanın geçmişe dönük olarak uygulanamayacağı ve söz konusu suça, suç işlendiğinde uygulanabilir olan cezadan daha ağır bir cezaya hükmedilemeyeceği anlamı çıkmaktadır. AİHM Sözleşme'nin 7. maddesi uyarınca öngörülen insan hakları ve özgürlüklerinin sınırını önemli ölçüde genişletmiş, böylece zaman içinde hükümlerin uygulama biçimini kesin ve açık bir şekilde belirlemiştir. Özellikle, Scoppola - İtalya kararında (no.2)¹⁰, Büyük Daire, Sözleşme'nin 7. maddesinin yorumlanmasında görüş değiştirilmesi gerektiğine; suça ilişkin yargılama sürecinde nihai karar verilmeden önce kanunun ilgili hükümlerinin değiştirilmiş olması halinde, sanığın lehine olan hükümlerin uygulanmasına karar vermiştir. (Scoppola – Italy kararı parag. 108-109 (no. 2)).

AİHM tarafından getirilen bu standart, sadece ceza hukuku kaynaklarının belirlenmesinde değil aynı zamanda ulusal Anayasa Mahkemesi'nin, Anayasa'ya aykırılık incelenmesinde de kullanılmalıdır. Ceza hukukunun kaynaklarını tanımlayan AİHM, şekilden ziyade esasa ilişkin bir yaklaşımı tercih eder ve böylece suçluluğa, suçun cezalandırılmasına ve diğer cezai sonuçlara ilişkin hükümleri de içeren tüm yasama faaliyetlerine yorum getirmiş olmaktadır (Huhtamaki- Finlandiya Kararı – parag. 43, 6 Mart 2012. – Başvuru No. 54468/09¹¹). AİHM, aynı yaklaşımla, Ulusal Anayasa Mahkemesi'nin kanun hükmünün Anayasa'ya aykırı olduğunu tespit etmesi durumunda, söz konusu hükmün değiştirilmesi gerektiğini kabul eder. (Klass ve diğerleri- Germany 43. Parag.¹²)

Böylece, AİHM'nin kararına göre, ölüm cezası ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesi'nin vermiş olduğu karar 19 Aralık 1999'dan itibaren, öncelikle ceza hukukunun kaynağı olmuş, daha sonra ise bireyler için en uygun koşullar gözetildiğinden bu doğrultuda, mevcut cezai hükümler değiştirilmiştir. 29 Aralık 1999 tarihli ölüm cezası ile ilgili Anayasa Mahkemesi'nin vermiş olduğu karar ile ceza hukuku hükümlerinde yapılan değişiklikler; Ukrayna

¹⁰ AİHM (GC), Scoppola- Italy Kararı (no.2), 17 Eylül 2009, Başvuru Numarası (No). 10249/03, [http://hudoc.echr.coe.int/sites/fra/pages/search.aspx?i=001-94135#{"itemid":\["001-94135"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/fra/pages/search.aspx?i=001-94135#{)

¹¹ AİHM, Huhtamaki- Finlandiya Kararı - 6 Mart 2012. – Başvuru No. 54468/09, [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["Huhtamaki Finlandiya"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-109341"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{).

¹² AİHM, Klass ve diğerleri-Almanya, 6 Eylül 1978, Başvuru No. 5029/71, [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57510#{"itemid":\["001-57510"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57510#{)

Anayasası'nın 2. bölümünde yer alan 151. maddesine¹³ göre Anayasa'ya aykırı bulunan hükümlerin, kararın verildiği tarihten itibaren yürürlükten kalktığını göstermektedir.

29 Aralık 1999'dan (ölüm cezalarına ilişkin Ceza Kanunu'nun Anayasa'ya aykırı bulunması) 19 Mart 2000'e kadar, ("Ceza Kanunu'nda, Ceza Muhakemesi Kanunu'nda ve Zararın Çalışarak Tazminine İlişkin Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Ukrayna Kanunu" ile yeni ceza çeşidi olarak müebbet hapis cezası yürürlüğe girmiş oldu) 1960 tarihli Ukrayna Ceza Kanunu'nun 58, 59, 60, 93, 190-1, 242, 255, 257, 258, 260, 261, 174, 232, 234 236, 241, 245, 249, 251, 254, 254-2, 254-3, 256 maddelerinde belirtilen suçları işleyen kişilere uygulanacak yaptırım sadece süreli hapis cezasıydı. Böylece, ceza hukuk sistemine yeni bir kategori eklenmesi (Ceza Kanunu'nda, Ceza Muhakemesi Kanunu'nda ve Zararın Çalışarak Tazminine İlişkin Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Ukrayna Kanunu uyarınca müebbet hapis cezası getirilmesi) önceki düzenlemeye nazaran kişilerin daha ağır cezalara mahkum edilmesine sebep olmuştur. Buna göre, Ukrayna Anayasası'nın 58. maddesi, Sözleşme'nin 7. maddesi ve 1960 Ceza Kanununun 6. maddesi uyarınca uygulanacak yeni ceza hükümleri geçmişe yürümeyecektir. Benzer şekilde, 2001 Ukrayna Ceza Kanunu'nda öngörülen müebbet hapis cezası, kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce işlenen suçlar için geriye dönük olarak uygulanamayacaktır.

Yukarıda yazılanlar dikkate alındığında, 29 Mart 2000 ("Ceza Kanunu'nda, Ceza Muhakemesi Kanunu'nda ve Zararın Çalışarak Tazminine İlişkin Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Ukrayna Kanunu ile müebbet hapis cezasının yürürlüğe girdiği gün) tarihinden önce işlenmiş bir suç için kişiye müebbet hapis cezası verilmesi, Sözleşme'nin 7. maddesinde sağlanan teminatları ihlal ettiğinden Ukrayna Anayasası'nın 58. ve 152. maddelerine uygun değildir.

Yargılama sonunda hükmedilen ölüm cezasının daha sonradan bir başka ceza ile değiştirilmesi şeklindeki uygulama, genellikle desteklenmemektedir. 2011 yılına kadar, mahkeme birçok dosyada, ölüm cezası yerine 15 yıl süreli hapis cezasına hükmetmiştir. Esasında bu dosyaların çoğunda, müebbet hapis cezası verilmesi gerektiğini belirtmek yerinde olacaktır.

¹³ Konstyutsiya Ukrayiny vid 26.06.1996 (=Ukrayna Anayasası), <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. (Ukraynaca)

2. Hürriyeti Bağlayıcı Cezalar (Hapis Cezaları)

a. Müebbet Hapis Cezası

Mevcut 2001 Ukrayna Ceza Kanunu'na göre, ceza sistemindeki en ağır yaptırım, müebbet hapis cezasıdır. Bu ceza türü, ölüm cezasının Anayasa'ya aykırı olduğuna karar verilmesi üzerine (Ceza Kanunu'nda, Ceza Muhakemesi Kanunu'nda ve Zararın Çalışarak Tazminine İlişkin Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Ukrayna Kanunu'nun yürürlüğe girdiği) 29 Mart 2000'de Ukrayna hukuk sistemine girmiştir. Ukrayna Ulusal Cezaevi Hizmetleri'nin istatistiğine göre, 10 Mart 2015 tarihinden beri 1630 kişi hakkında müebbet hapis cezasına hükmedilmiştir¹⁴.

Ukrayna'da 2000 yılından itibaren, her yıl müebbet hapis cezasına mahkum edilen onlarca kişi olmuştur; bu cezalara ilişkin istatistik bilgiler aşağıdaki tabloda açıklanmıştır¹⁵.

Yıl	Müebbet Hapis Cezasına Mahkum Olanların Sayısı	Müebbet Hapis Cezasına Mahkum Olanların Toplam Hükümlüler Arasındaki Yüzdeleri Değeri
2000	94	0,04
2001	138	0,07
2002	155	0,08
2003	130	0,06
2004	22	0,01
2005	71	0,04
2006	86	0,05

¹⁴ Derzhavna Pntitentsiarna Sluzhavba, Zagalna Informatsiya (=Ukrayna Devlet Cezaevi Hizmetleri, Genel Bilgi) // <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/628075>. (Ukraynaca)

¹⁵ Mostepanyuk L.O. (2005) Dovichne pozbavlennya voli yak vyd kryminalnogo pokarannya (=bir ceza çeşidi olarak müebbet hapis cezası): (Uzmanlığı üzerine hukukta bilimsel ünvan alacak adayın tezi) 12.00.08 – Ceza Hukuku ve Kriminoloji; Ceza İnfaz Kanunu, Kiev, İçişleri Ulusal Akademisi; Ponomarenko Y. (2009) Vidy nakazaniy po uglovnomu pravu Ukrainy (= Ukrayna Ceza Hukukuna göre ceza çeşitleri), Kharkiv, FINN, p. 236 (Rusça); Ukrayna Yüksek Mahkemesi, Analiz stanu zdiysnennya sudochynstva sudamy zagalnoyi yurysdyktsii u 2012 (2012 yılında ilk derede mahkemeleri tarafından adalet tesisinin analizi); Ukrayna Yüksek Mahkemesi, Analiz stanu zdiysnennya sudochynstva sudamy zagalnoyi yurysdyktsii u 2013(2013 yılında ilk derede mahkemeleri tarafından adalet tesisinin analizi); Ukrayna Yüksek Mahkemesi) // [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/169EB9789B839EF9C2257B4B002E5ABD](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/169EB9789B839EF9C2257B4B002E5ABD) (Ukraynaca).

2007	115	0,08
2008	70	0,05
2009	Bilgi yok	Bilgi yok
2010	Bilgi yok	Bilgi yok
2011	45	0,03
2012	52	0,03
2013	53	0,04

Ceza Kanunu'na göre, müebbet hapis cezası, aşağıda belirtilen 13 ağır suçtan birinin işlenmesi durumunda verilmektedir: “kişilerin ölümüne ya da başkaca ağır sonuçlara sebep olacak şekilde Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü tehdit etmek”, (3. bölüm, 110. madde), “kamu görevlisi veya sivil bir kişiyi öldürmeye teşebbüs etmek” (112. madde), “kasten öldürme” (2. bölüm 115. madde), “kişi ölümüne sebep olan terör eyleminde bulunmak” (3. bölüm, 258. madde), “kişilerin ölümüne ve başkaca ciddi sonuçlara sebep olan sahte ilaç üretmek ve ticaretini yapmak” (madde 321/1), “bir memuru, kamu barışını sağlayan ve ülke sınırlarını koruyan kamu kuruluşu çalışanı veya rütbeli askeri kasten öldürmeye teşebbüs etmek” (348. madde), “adaletin sağlanmasına katkıda bulunan hakim, hakim yardımcısı ve jüriyi öldürmeye teşebbüs etmek” (379. madde), “hukuki süreçlerde yardımcı olan müdafî veya vekili öldürmeye teşebbüs etmek” (400. madde), “kıdemli subayın veya askerlik görevini yapmakta olan başka bir kişinin kasten öldürülmesi sırasında kıdemli subaya mukavemet etmek veya görevi ihmale zorlamak” (5. bölüm, 404. madde), “tasarlayarak öldürme ile birlikte savaş hukukunu ve teamülünü ihlal etmek” (2. bölüm, 438. madde), “kişilerin ölümüne ve başkaca ağır sonuçlara sebep olan kitle imha silahlarının kullanmak” (2. bölüm, 439. madde), “soykırım” (442. madde), “yabancı temsilcinin öldürülmesine teşebbüs etmek” (443. bölüm).

Mahkemeler, müebbet hapis cezasını, davanın konusuna uygun olarak, süreli hapis cezasının verilmesinin mümkün olmadığı durumlarda verir. Aşağıda belirtilen kişiler için müebbet hapis cezası uygulanmaz:

- Suçu işlediğinde 18 yaşın altında olan kişiler (Ceza Kanunu 2. bölüm, 64. madde)
- Suçu işlediğinde 65 yaşın üzerinde olan kişiler (Ceza Kanunu 2. bölümü, 64. madde)

- Suçu işlediği ya da hükmün verildiği tarihte hamile olan kadınlar (Ceza Kanunu 2. bölüm, 64. maddesi)
- Suçu önleme ve suçu ortadan kaldırma amacıyla bir grup veya organizasyon içerisine giren ancak mağdura şiddet uygulayarak ciddi bir suç işleyen gizli soruşturmacı (Ceza Kanunu 3. bölümü, 43. maddesi)
- Ceza sorumluluğuna ilişkin kanuni zamanaşımı süresine göre ceza sorumluluğunun kaldırılmasının mümkün olmadığı bir durumda olan, 15 yıldan daha uzun zaman önce suç işleyen kişiler (Ceza Kanunu 4. bölüm, 94. madde)

Aynı zamanda, eğer kişinin mahkum olduğu müebbet hapis cezası, verildiği tarihten itibaren 15 yıl içerisinde infaz edilmemişse ve bu süre zarfında kişi müebbet hapis cezasının infazından bilerek kaçınmamış ve yeni bir suç da işlememişse, müebbet hapis cezası infaz edilmez. Böyle bir durumda mahkeme, kararın infazına ilişkin hükümleri uygulamaz, müebbet hapis cezası yerine süreli hapis cezasına hükmeder. (Ceza Kanunu 80. madde)

Kural olarak, müebbet hapis cezası verilen kişiler, yaşamının sonuna kadar ceza infaz kurumunda kalır. Ancak aşağıdaki durumlarda, tahliye edilirler:

- Devlet Başkanlığı Özel Affi: Bu durumda, müebbet hapis cezası yerine alt sınırı 25 yıl olmak üzere süreli hapis cezası uygulanır. Devlet Başkanı tarafından 16 Eylül 2010 tarihinde onaylanan 902/2010 sayılı Özel Af Usulüne ilişkin Düzenleme'ye¹⁶ göre, hükümlüler, ceza infaz kurumunda en az 20 yıl geçirdikten sonra, özel af için Devlet Başkanı'na dilekçe verebilirler. Müebbet hapis cezası gerektiren ciddi bir suçtan hüküm giyen kişilerin özel af için yazdıkları dilekçe, ancak olağüstü insani tutum gerektiren istisnai koşullarda kabul edilir.
- Ceza Kanunu'nda yapılan değişiklikler: Eğer müebbet hapis cezası Ceza Kanunu'ndan kaldırılırsa, müebbet hapis cezası yerine yeni düzenlemedeki en ağır cezaya hükmedilir. (Ceza Kanunu 3. Bölüm, 74. madde). Ancak Ukrayna Ceza Kanunu'ndaki bu hüküm hiçbir zaman uygulanmamıştır. Müebbet hapis cezasının yürürlüğe girdiği tarihten itibaren, belirli ceza çeşitleri hariç olmak üzere kanunda düzenlenen cezalara ilişkin sadece bir kez değişiklik yapılmıştır. Özellikle, 2011 yılında yeni Ceza Kanunu'nun kabul edilmesiyle, sabotaj suçu için öngörülen müebbet hapis cezası kaldırılmıştır. Fakat, o dönemde Ukrayna'da sabotaj suçu işlenmediğinden, sabotaj için öngörülen

¹⁶ Ukaz Prezidenta Ukrayiny № No. 902/2010 vid 16/09/2010 (=Ukrayna Devlet Başkanı'nın 16 Eylül 2010 tarihli Kararı No. 902/2010) // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/902/2010>. (Ukraynaca)

ceza hükümleri de uygulanamamıştır. Diğer davalar içinse, müebbet hapis cezasının uygulama alanı genişletilmiştir.

Ceza Kanunu'na göre, müebbet hapis cezasına mahkum edilen kişi, hastalığı sebebiyle tahliye edilebilir. Ceza Kanunu'nun ilgili 84. Maddesi'nde belirtildiği üzere, hükümlü müebbet hapis cezasının infazı sırasında eğer zihinsel bir rahatsızlık geçirir ve bu hastalık sebebiyle davranışlarını kontrol edemez duruma gelirse, cezanın infazı durdurulur. Ancak, hükümlü tedavi görüp iyileştiğinde cezanın infazı devam eder. Ceza Kanunu'nun 2. Bölümü'nün 84. maddesine göre, suç işledikten ya da hakkında hüküm verildikten sonra cezanın infazını engelleyen zihinsel bir hastalık geçiren kişi, cezadan veya hüküm verildiyse hükmün infazından kurtulur. Bununla birlikte, uygulamada, söz konusu madde, müebbet hapis cezası verilen kişilere uygulanmaz. Bu tür bir salıverilme mahkemenin değil, iktidarın takdirindedir. Ayrıca, mahkeme karar verirken işlenen suçun ağırlığını göz önünde bulundurmak zorundadır.

Halihazırdaki mevzuat, müebbet hapis cezasına mahkum edilen hükümlünün, cezaevine girmesinden ölümüne kadarki süreçte tahliye edilmesini sağlayacak herhangi bir imkân sunmamaktadır. Müebbet hapis cezası ile cezalandırılan kişilerin, şartlı salıverilmeye bağlı olarak cezalarının bir kısmını çektikten sonra tahliye edilmelerine (Ceza Kanunu 75. madde), erken salıverilmelerine (Ceza Kanunu 81. madde) ve cezalarının kalan kısmını daha iyi koşullarda geçirmelerine (Ceza Kanunu 82. madde) izin verilmez. Ukrayna'da Genel Affin Uygulanmasına İlişkin Ukrayna Kanunu'nun 1. Bölümü'nün 3. maddesinin b bendinde¹⁷ açıkça belirtildiği üzere, müebbet hapis cezasına mahkum edilenler için genel af uygulanmaz.

Ceza Kanunu'nun 2. bölümü'nün 64. ve 87. maddelerinde müebbet hapis cezasının verilmesi ve uygulanmasına ilişkin koşullar, Sözleşme'nin 3. bölümünde yer alan standartlar ile uyumlu değildir; çünkü Ukrayna'da belirli bir süre sonra kişinin daha fazla toplumdaki izole yaşamasını gerektirecek meşru ceza sebeplerinin kalmaması halinde, müebbet hapis cezasının gözden geçirmesini sağlayacak mekanizma yoktur. Vinter ve Diğerleri-İngiltere ve László Magyar-Macaristan davalarında¹⁸, AİHM, müebbet hapis cezasının hafifletilebileceğini ifade etmiştir. Başka bir deyişle, kanun; hükümlünün müebbet hapis cezasının gözden geçirilerek

¹⁷ Закон Украйны "Pro zastosuvannya amnistiyi v Ukrayni" vid 01.10.1991 ("Genel Affin Uygulanmasına İlişkin Ukrayna Kanunu"), <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/392/96-%D0%B2%D1%80>. (Ukraynaca)

¹⁸ ECHR, Vinter ve Diğerleri- İngiltere, 9 Temmuz 2013, Başvuru No. 66069/09, 130/10 ve 3896/10; AİHM, László Magyar - Macaristan, 20 Mayıs 2014, Başvuru No. 73593/10 // [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["László Magyar v. Hungary"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-144109"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{).

daha hafif bir cezaya çevrilebilmesine, ceza süresinin kısaltılabılmesine ya da eğer hükümlünün daha fazla hapisteye kalmasını gerektirecek bir sebep kalmadıysa, erken tahliyesine imkan sağlamalıdır.

2014 yılında, Ukrayna Ceza Mevzuatında yer alan müebbet hapis cezası ile ilgili hükümlerde bazı değişiklikler yapılmasına yönelik girişimlerde bulunulmuştur. Ancak, Ukrayna Parlamentosunda (Verkhovna Rada) 1218 sayılı "Müebbet Hapis Cezasının Uygulanması Hakkında Ukrayna Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı" için yeter oy sağlanamamıştır. Söz konusu tasarıda; suçun hazırlık hareketlerini gerçekleştirmek veya suça teşebbüs etmekle suçlanan ve suça doğrudan karışmayan kişilere (şeriklere) müebbet hapis cezası verilmemesi, müebbet hapis cezasının kalan kısmı için daha hafif bir ceza verilebilmesi ve hükümlülerin erken salıverilebilmeleri gibi öneriler sunulmuştur.

b. Süreli Hapis Cezası

Ceza Kanunu, müebbet hapis cezası dışında, kişinin hürriyetinden yoksun bırakıldığı 4 çeşit ceza daha düzenlemektedir: Süreli hapis cezası, askeri ceza taburuna gönderilme, özgürlüğün kısmen sınırlandırılması ve tutukluluk.

Ceza Kanunu'nun 63. Maddesi, süreli hapis cezasına mahkum edilen hükümlünün tecrit edilmesini ve ceza infaz kurumuna yerleştirilmesini şart koşmaktadır. Bu cezaya mahkum edilenler, cezalarını, infaz kurumunda (hafif sınırlandırma koşullarına uygun düşük güvenlikli ceza infaz kurumu, genel sınırlandırma koşullarına uygun düşük güvenlikli ceza infaz kurumu, orta güvenlikli ceza infaz kurumu, yüksek güvenlikli ceza infaz kurumu) geçirirler. Hükümlünün cezaevinde ıslah edilmesi görevi Ukrayna Ulusal Cezaevi Hizmeti'ne aittir.

Süreli hapis cezası, yürürlükteki mevzuatın öngördüğü sınırlar çerçevesinde, mahkemenin verdiği kararda belirtilen süre zarfında, mahkumun toplumdan tamamen tecrit edilerek özgürlüğünün sınırlandırılmasını ifade eder.

Kural olarak hapis cezasının süresi 1 yıl ile 15 yıl arasında değişir. Ancak, istisnai durumları da bulunmaktadır:

- Suça sürüklenen çocuklara uygulanan süreli hapis cezasının alt sınırı altı aydır. (Ceza Kanunu 102. madde)
- Cezalar toplandığında; suçlardan herhangi biri özellikle ağır bir suç ise hapis cezasının süresi 15 yılı aşabilir, ancak 25 yıldan fazla olamaz. (Ceza Kanunu 71. madde)

- Müebbet hapis cezasına mahkum olan kişiler için, Devlet Başkanı Özel Affı ile müebbet hapis cezası yerine 25 yıldan az olmayan hapis cezasına karar verilebilir.

Aynı zamanda Ceza Kanunu, suça sürüklenen çocukların hapis cezasının süresini düşürmüştür. Suça sürüklenen çocuklara verilecek ceza, 6 ay ile 10 yıl arasında değişmektedir. Ancak, özellikle kasten insan öldürme gibi ağır bir suçun işlenmesi durumunda bu süre 15 yıla kadar çıkabilir.

Sürelî hapis cezası, hemen herkese verilebilen az sayıdaki ceza türlerinden biridir. Bu cezanın verilmesine dair tek kısıtlama Ceza Kanunu'nun 102. maddesinde belirtilmiştir. Bu maddeye göre, sürelî hapis cezası sadece hafif suç işlemiş olan çocuklara verilemez.

Sürelî hapis cezası, Ukrayna'da en yaygın uygulanan ceza türüdür. Ceza Kanunu Özel Hükümler Kısmı'nda yer alan yaklaşık 700 yaptırımın 500'den fazlası sürelî hapis cezasına ilişkindir. Dahası, söz konusu 500 hükümden 300'ünde, suçun yaptırımı olarak sadece sürelî hapis cezası öngörülür, alternatif bir yaptırımdan bahsedilmez¹⁹. Sürelî hapis cezasının üst ve alt sınırları arasındaki fark bazen 10 yıl olabilmektedir. Örneğin, "uçuş kurallarının ihlali" (Ceza Kanunu 416. madde) suçunun cezası; "suç işlemek amacıyla örgüt kurma" (Ceza Kanunu 257. madde) suçunda olduğu gibi 5 ile 15 yıl arasında değişmektedir.

Ukrayna Ulusal Cezaevi Hizmetleri'nin istatistiğine göre, bugün kullanılmakta olan 148 cezaevi vardır. Ayrıca, Donetsk ve Lugansk bölgelerinde, Ukrayna Ulusal Cezaevi Hizmetleri'nin kontrolünde olmayan 29 cezaevi bulunmaktadır. 1 Mart 2015 tarihinden beri, Ukrayna'nın kontrolü altındaki bölgelerde bulunan cezaevi ve tutukevlerinde kalan kişilerin toplam sayısı 72,278'dir. Bu kişilerin 59,029'u sürelî hapis cezasına mahkum edilmiştir²⁰. Ukrayna Ulusal İstatistik Hizmeti verilerine göre, 1 Şubat 2015 tarihi itibarıyla Ukrayna nüfusu 42,910,885'tir (Geçici olarak işgal edilmiş topraklardaki nüfus dikkate alınmamıştır).²¹ Bu durumda, 100,000 vatandaştan 138'i sürelî hapis cezasına mahkum edilmiştir.

Ukrayna'da hükümlülerin yaklaşık dörtte biri sürelî hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Bu duruma ilişkin daha ayrıntılı bilgiyi aşağıdaki tabloda bulabilirsiniz²²:

¹⁹ Dudorov O., Khavronyuk M. (2014) Kryminalne pravo: navchalnyy posibnyk (= Ceza Hukuku: El kitabı), Kyiyv, Vaite, s. 349.

²⁰ Derzhavna Ptnitentsiarna Sluzhavba, Zagalna Informatsiya (= Ukrayna Ulusal Cezaevi Hizmetleri, Genel Bilgi) // <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/628075>. (Ukraynaca)

²¹ Derzhavna Statystychna Sluzhba Ukrainy (= Ukrayna Ulusal İstatistik Servisi) // <http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/>. (Ukraynaca)

²² Ponomarenko Y. (2009) Vidy nakazaniy po uglovnomu pravu Ukrainy (= Ukrayna Ceza Kanunu'na göre cezaların çeşitleri), Kharkiv, FINN, p. 215 (Rusça); Ukrayna Yüksek Mahkemesi, Analiz stanu zdiysnennya sudochynstva sudamy zagalnoyi yurysdyksii u 2009 (= 2009 yılı Genel Mahkemelerin adalet yönetimine ilişkin

Yıl	Sürelî Hapis Cezasına Mahkum Olanların Sayısı	Sürelî Hapis Cezasına Mahkum Olanların Toplam Hükümlüler Arasındaki Yüzdelerik Değeri
2002	61013	31,42
2003	60983	30,33
2004	54212	26,47
2005	45739	25,85
2006	38565	23,97
2007	38210	25,01
2008	32895	22,4
2009	35500	24,3
2010	40800	24,2
2011	44141	28,6
2012	42938	26,36
2013	30479	24,79

Askerî Ceza Taburuna Gönderilme

Askerî ceza taburuna gönderilme, özel bir birime gönderilen hükümlü askerînin özgürlüğünü kısıtlayan bir ceza türüdür.

Ceza Kanunu'nun 62. maddesine göre, bu ceza türü şu kişilere uygulanır:

değerlendirmeleri); Ukrayna Yüksek Mahkemesi, Analiz stanu zdiysnennya sudochynstva sudamy zagalnoyi yurysdyktsii u 2010 (= 2010 yılı Genel Mahkemelerin adalet yönetimine ilişkin değerlendirme); Ukrayna Yüksek Mahkemesi, Analiz stanu zdiysnennya sudochynstva sudamy zagalnoyi yurysdyktsii u 2012 (=2012 yılı Genel Mahkemelerin adalet yönetimine ilişkin değerlendirme); Ukrayna Yüksek Mahkemesi, Analiz stanu zdiysnennya sudochynstva sudamy zagalnoyi yurysdyktsii u 2013(= 2013 yılı Genel Mahkemelerin adalet yönetimine ilişkin değerlendirme) // [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/169EB9789B839EF9C2257B4B002E5ABD](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/169EB9789B839EF9C2257B4B002E5ABD) (Ukraynaca).

- Askeri hizmetini yapanlara,
- Sözleşmeli askerlere,
- Rütbeli askerlere,
- Rütbeli asker personeline,
- Özel bir dönem için seferber edilmiş askerlere (askeriyedeki kadınlar hariç)

- Mahkeme bu cezayı, daha önce hapis cezasına mahkum edilmemiş olan ve hakkında 2 yıldan daha az süreli hapis cezasına hükmedilmiş askeri personele alternatif bir yaptırım olarak uygulayabilir.

Ceza taburunda tutulmanın süresi 6 aydan 2 yıla kadardır.

Yasama organı, bu cezayı hukuki anlamda hapis cezası olarak kabul etmese de getirdiği kısıtlamalara bakıldığında, farklı iki özelliği haiz bir çeşit hapis cezası olarak görülebilir. Birinci farklılığı, bu cezanın sadece belli kişilere uygulanmasıdır. İkincisi ise, askeri personelin, infaz süresinde ve sonrasında askeri statülerinin ve bu statüden doğan bir kısım hak ve yükümlülüklerin korunmasıdır.

Bu ceza, sadece 14 askeri suç (Ukrayna Ceza Kanunu'nun Özel Hükümler Kısmı'nın 19. Bölümü) için uygulanır. Söz konusu 14 suçun yaptırımı, tüm askeri suçlar için öngörülen toplam yaptırımların %18'ini oluşturmaktadır. Bununla birlikte, bu ceza, alternatif bir yaptırım olarak uygulanmaktadır.

Söz konusu ceza türünün 2002 ile 2013 yılları arasındaki uygulamasına bakıldığında, bu cezaya mahkûm olanların sayısının sürekli azaldığı görülmüştür. Örneğin, 2002 yılında, bu ceza türüne mahkum olanların sayısı 137 (toplam hükümlü sayısının % 0,07'si); 2013 yılında ise sadece 2'ydi (toplam hükümlü sayısının % 0,00'undan daha azı)²³. Ocak 2012'de ceza taburunda yalnızca 5 kişi olmasına rağmen, bu cezayla ilgili infaz kurumunda çalışan görevlilerinin sayısı 180; söz konusu mahkumların yıllık masrafları ise 70 milyon Grivna idi

²³ Ponomarenko Y. (2009) Vidy nakazaniy po ugovnomu pravu Ukrainy (= Ukrayna Ceza Kanunu'na göre ceza çeşitleri), Kharkiv, FINN, p. 196 (Rusça); Ukrayna Yüksek Mahkemesi, Analiz stanu zdiysnennya sudochnystva sudamy zagalnoyi yurysdyksii u 2013 (=2013 yılı Genel Mahkemelerin adalet yönetimine ilişkin değerlendirmeleri) // [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/169EB9789B839EF9C2257B4B002E5ABD/](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/169EB9789B839EF9C2257B4B002E5ABD/) (Ukraynaca).

(Söz konusu dönemin kuru ile yaklaşık 8,75 milyon ABD doları)²⁴. Bu mali veriler, söz konusu cezaya Ukrayna'da şüphelye bakılmasına sebep olmuştur.

Ancak bugünün şartlarında, Ukrayna topraklarındaki askeri çatışmalar, Ukrayna askeri kuvvetlerindeki personel sayısı artışı ile binlerce sivilin seferber edilişi göz önünde bulundurulduğunda, bu cezanın uygulanışına ilişkin istatistiksel verilerin değişeceği düşünülmektedir.

Özgürlüğün Kısmen Sınırlandırılması

Bu ceza türü, 2001 yılında Ceza Kanunu'nun kabulüyle Ukrayna hukuk sistemine girmiştir. Ceza Kanunu'nun 61. maddesine göre, özgürlüğünün kısmen sınırlandırılması, hükümlünün toplumdan izole edilmeden açık ceza infaz kurumunda tutulmasını ve bir işte çalıştırılarak kontrol altına alınmasını ifade eder. Tanımdan da anlaşılacağı üzere cezanın temelinde, şu iki sınırlandırma bulunmaktadır: Birincisi, hükümlünün cezaevinde veya belirli bir yerde -bazı durumlarda ailesi ile- zorunlu olarak tutulmasıdır. Ancak, bu şartlar altındaki kişiler, sivil giyinme, cep telefonu ve başkaca değerli eşya bulundurma, herhangi bir sınırlama olmaksızın para harcama, yine sınırlandırma olmaksızın kısa süreli izin kullanma, ayda bir defa 3 güne kadar uzun süreli izin kullanma ve özel hallerde ceza infaz kurumunun dışına çıkma (özel izin) haklarına sahiptirler. İkinci sınırlama ise çalışma ile ilgilidir. Hükümlü çalışmakla yükümlüdür ve çalışacağı yere ve mesleğe karar verme hakkından mahrumdur. Ancak hükümlünün dinlenme, çalışma karşılığında ücret alma ve güvenli çalışma şartları gibi hakları bulunmaktadır.

Özgürlüğün kısmen sınırlandırılması, bir ile beş yıl arasında uygulanır.

Özgürlüğün kısmen sınırlandırılması aşağıdaki kişilere uygulanmaz:

- Suça sürüklenen çocuklara,
- Hamile kadınlara ve on dört yaşından küçük çocuğu olan kadınlara
- Emeklilik yaşına gelmiş kişilere,
- Askeri hizmetini yapanlara,

²⁴ Viyskova Panorama //http://wartime.org.ua/836-utrimannya-5-zasudzhenuh-u-disbat-obhoditsya-u-70-mln-griven-na-rk.html. (Ukraynaca)

-Birinci ve ikinci derecede fiziksel engeli olan bireylere;

Özgürlüğün kısmen sınırlandırılması, Ceza Kanunu'nda öngörülen yaptırımların %40'ını oluşturmaktadır. Hemen hemen her davada, özgürlüğün kısmen sınırlandırılması cezası, alternatif cezalardan biri olarak uygulanmaktadır. 01 Mart 2015 tarihinden itibaren bu ceza, 21 ceza infaz kurumunda 2.350 kişiye uygulanmıştır²⁵.

2002 ile 2013 yılları arasındaki istatistiklere bakıldığında, özgürlüğün kısmen sınırlandırılması cezasına mahkum edilenler, toplam hükümlülerin %3'ünü oluşturmaktadır. Bu oran yılda 2 ile 4 bin arasında kişiye denktir²⁶. Bu ceza türü, süreli hapis cezasına alternatif olarak getirilmiştir, ancak cezanın uygulamasına bakıldığında, beklentileri karşılamadığı görülür.

Tutuklama

Bu ceza türü, 2001 yılında Ceza Kanunu'nun kabulüyle Ukrayna hukuk sistemine girmiştir. Ceza Kanunu'nun 60. maddesine göre, tutuklama, kişinin toplumdan tamamen tecrit edilerek 1 aydan 6 aya kadar kısa süreli olarak tutulmasıdır. Tutuklular, süreli hapis cezasına mahkûm olanlardan daha ağır şartlarda tutulurlar. Ziyaretçi kabul etme, kendisine koli veya paket gönderilebilme ve telefonla haberleşme gibi haklara sahip değildir.

Tutuklama, hükümlünün 1'den 6 aya kadar değişen bir süre boyunca tutukevinde (hükümlü asker ise askeri tutukevinde) toplumdan tamamen ayrı tutulmasını ifade eder.

Tutuklama aşağıdaki kişilere uygulanmaz:

- On altı yaşından küçük bireylere,

- Hamile kadınlara ve yedi yaşından küçük çocuğu olan kadınlara,

²⁵ Derzhavna Ptnitentsiarna Sluzhavba, Zagalna Informatsiya (= Ukrayna Ulusal Cezaevi Hizmeti, Genel Bilgi) // <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/628075>. (Ukraynaca)

²⁶ Ponomarenko Y. (2009) Vidy nakazaniy po ugovnomu pravu Ukrainy (=Ukrayna Ceza Hukuku'na göre ceza çeşitleri), Kharkiv, FINN, p. 175 (Rusça); Ukrayna Yüksek Mahkeme, Analiz stanu zdiysnennya sudochynstva sudamy zagalnoyi yurysdyksii u 2009 (=2009 yılı Genel Mahkemelerin adalet yönetimine ilişkin değerlendirmeleri); Ukrayna Yüksek Mahkemesi, Analiz stanu zdiysnennya sudochynstva sudamy zagalnoyi yurysdyksii u 2010 (=2010 yılı Genel Mahkemelerin adalet yönetimine ilişkin değerlendirmeleri);Ukrayna Yüksek Mahkemesi, Analiz stanu zdiysnennya sudochynstva sudamy zagalnoyi yurysdyksii u 2012 (=2012 yılı Genel Mahkemelerin adalet yönetimine ilişkin değerlendirmeleri Ukrayna Yüksek Mahkemesi, Analiz stanu zdiysnennya sudochynstva sudamy zagalnoyi yurysdyksii u 2013(=2013 yılı Genel Mahkemelerin adalet yönetimine ilişkin değerlendirmeleri) // [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/169EB9789B839EF9C2257B4B002E5ABD](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/169EB9789B839EF9C2257B4B002E5ABD) (Ukraynaca).

Ceza Kanunu'nun 101. Maddesine göre, 16-18 yaş arasındaki çocuk suçlular ancak on beş ile kırk beş gün arasında tutuklanabilirler.

Ceza Kanunu, basit suçlar için tutuklama yapılmasına imkân verir. Tutuklama, Ceza Kanunu'ndaki cezaların yaklaşık %14'ü için uygulanabilir. 2002'den bu yana mahkemeler tutuklamayı daha sık uygulamaktadır. Dolayısıyla, tutuklananların sayısı (örneğin 2002'de 1 674 kişiyken 2012'de 6 495 kişi) ve tutukluların toplam hükümlüler içindeki oranı (örneğin 2002'de %0.86 iken 2012'de %4.7) artmıştır²⁷.

3. Para Cezası

Para cezası, kanun koyucuya göre özellikle ağır suçlar için uygulansa da Ceza Kanunu'nun öngördüğü en hafif cezadır. Ceza Kanunu uyarınca, asli veya ek ceza olarak uygulanan para cezasının miktarını davaya göre mahkeme belirler. Hükümlü bu miktarı ödemekle yükümlüdür.

Genel bir kural olarak, mahkeme, para cezasının miktarını, mahkumun maddi durumuna ve işlenen suçun ağırlığına bakarak, 30 ile 50 bin arasındaki vergisiz geliri üzerinden belirler (Bir vatandaşın vergisiz geliri yaklaşık 0.7 ABD Doları'na denk sayılan 17 Grivna'dır). Bununla birlikte, para cezasının üç binin üzerinde vergisiz gelire belirlendiği suçlarda, kanunda öngörülen cezanın üst sınırına bakılmaksızın, mahkemenin belirlediği para cezası, suçtan kaynaklanan maddi zarardan veya suçtan elde edilen kazançtan daha az olamaz. Dolayısıyla, mevzuat, bu ceza çeşidinin üst sınırını belirlememiştir.

Mahkeme, sanığın ödeme gücünü dikkate alarak, para cezasının bir yıla kadar vadeli taksitlerle ödenmesine hükmedebilir.

Eğer vergisiz gelir üzerinden belirlenen para cezasının üç bin kadarı ödenmez ve ödeme süresinin uzatılmasına ilişkin herhangi meşru gerekçe de bulunmazsa; mahkeme, ödenmemiş kısmı, kamuya yararlı bir işte çalıştırılma cezasına çevirir. Bir saatlik çalışma bir vergisiz gelire ya da bir aylık çalışma yirmi vergisiz gelirlere denk tutulur. Ancak çalışma süresi iki yıldan fazla olamaz.

²⁷ Ponomarenko Y. (2009) Vidy nakazaniy po ugovnomu pravu Ukrainy (=Ukrayna Ceza Hukuku'na göre ceza çeşitleri), Kharkiv, FINN, p. 155 (Rusça); Ukrayna Yüksek Mahkemesi, Analiz stanu zdiysnennya sudochnstva sudamy zagalnoyi yurysdyktsii u 2012 (=2012 yılı Genel Mahkemelerin adalet yönetimine ilişkin değerlendirmeleri) // [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/169EB9789B839EF9C2257B4B002E5ABD](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/169EB9789B839EF9C2257B4B002E5ABD) (Ukraynaca).

Eğer asli ceza olarak vergisiz gelir üzerinden belirlenen para cezasının üç bin kadarı ödenmez ve ödeme süresinin uzatılmasına ilişkin herhangi meşru gerekçe de bulunmazsa; mahkeme, ödenmemiş tutarı, hapis cezasına çevirebilir. Bir günlük hapis cezası, 7 vergisiz gelire denktir, ancak hapis cezası 12 aydan fazla olamaz.

Para cezası, bireylere göre farklılık göstermez. Bunun tek istisnası suçta sürüklenen çocuklardır. Bu çocuklar için para cezası ancak bağımsız gelirleri veya mülkiyetlerinde tasarrufta bulunabilme hakları olduğu durumlarda uygulanır.

Para cezası, Ceza Kanunu'ndaki suçların üçte biri için öngörülmüştür ve Ceza Kanunu Özel Hükümler Kısmı'nın 1. Bölümünde yer alan "Milli Güvenliğe Karşı Suçlar" ve 3. bölümünde yer alan "Kişinin Özgürlüğü, Onur ve Haysiyetine Karşı Suçlar" hariç tüm suçlar için uygulanır. Her yıl mahkemeler bu ceza türünü yaygın olarak uygularlar. Dolayısıyla, bu ceza türüne mahkûm edilenlerin sayısı, her yıl artmaktadır (2002'de, toplam hükümlülerin %5.41'ini oluşturan 10 510 kişi, 2013'te ise toplam hükümlülerinin %20'sini oluşturan 24 592 kişi asli ceza olarak para cezası ile cezalandırılmıştır)²⁸. 2013 yılında asli ceza olarak hükmedilen para cezalarının toplamı, 82.5 milyon Grivna iken; ek ceza olarak hükmedilen para cezaları ise 1.8 milyon Ukraynalı Grivna'dır²⁹.

4. Diğer Cezalar

a. Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırılma

Bu ceza türü, 2001 yılında Ceza Kanunu'nun kabulüyle Ukrayna hukuk sistemine girmiştir. Ceza Kanunu'nun 56. maddesine göre, Kamuya yararlı bir işte çalıştırılma; hükümlülerin, çalışma saatleri dışında, yerel yönetim tarafından belirlenen işlerde kamu için ücretsiz olarak çalıştırılmalarını ifade etmektedir.

Kamuya yararlı bir işte çalıştırılma, altmış ile iki yüz saat arasında ve günde en fazla dört saat ; 16 - 18 yaş arasındaki suçta sürüklenen çocuklar için ise otuz ile yüz yirmi saat arasında ve günde en fazla iki saat uygulanabilir.

²⁸ Ponomarenko Y. (2009) Vidy nakazaniy po uglovnomu pravu Ukrainy (= Ukrayna Ceza Hukuku'na göre Ceza Çeşitleri), Kharkiv, FINN, p. 59 (Rusça); Supreme Court of Ukraine, Analiz stanu zdiysnennya sudochynstva sudamy zagalnoyi yurysdyktsii u 2013(=2013 yılı Genel Mahkemelerin adalet yönetimine ilişkin değerlendirmeleri) // [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/169EB9789B839EF9C2257B4B002E5ABD](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/169EB9789B839EF9C2257B4B002E5ABD)

(Ukraynaca).
²⁹ Zagalni pokaznyky kryminalnogo sudochynstva(=Ceza Adaleti Genel Verileri) // <http://data.gov.ua/dataset>. (Ukraynaca)

Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırılma cezası aşağıdaki kişilere uygulanmaz:

- Birinci ve ikinci derecede fiziksel engeli olan bireylere,
- Hamile kadınlara,
- Emeklilik yaşına gelmiş kişilere,
- Askeri personele,
- On altı yaşından küçüklere

Bu ceza türü nadiren (Ceza Kanunu'ndaki tüm yaptırım çeşitlerinin yaklaşık % 5'i) uygulanır. Özellikle, Ceza Kanunu Özel Hükümler Kısmı'nın 2. bölümünde yer alan "Kişilerin Hayatına ve Sağlığına Karşı Suçlar" için uygulanmaktadır.

Son zamanlarda, mahkemeler bu ceza türünü daha sık uygulamaktadırlar. Dolayısıyla, kamuya yararlı bir işte çalıştırılma cezasına mahkum edilenlerin sayısı artmaktadır (2002 yılında kamuya yararlı bir işte çalıştırılma cezası, toplam hükümlülerin %1,92'sini oluşturan 1 794 kişiye; 2013 yılında ise toplam hükümlülerin % 9.21'ini oluşturan 11,375'i kişiye uygulanmıştır³⁰).

b. Zararın Çalışarak Tazmini

Zararın çalışarak tazmini cezası, esasında para cezasının çalışarak ödenmesidir ve hükümlünün maaşının %10'u ile %20'si arasında belirlenen miktarın devlet hazinesine aktarılmasını ifade eder.

Cezanın süresi, 6 ay ile 2 yıl arasındadır.

Bu süre, 16 ile 18 yaş arasındaki suça sürüklenen çocuklar için ise iki aydan bir yıla kadardır. Ceza, çocukların kazançlarının %5'i ile %10'u arasındaki miktarın devlet hazinesine aktarılacağı şekilde düzenlenmektedir.

Zararın Çalışarak Tazmini cezası aşağıdaki kişilere uygulanmaz:

- Hamile ve annelik izninde olan kadınlara,
- Çalışamayan kişilere,
- On altı yaşından küçüklere,

³⁰ Ponomarenko Y. (2009) Vidy nakazaniy po ugovnomu pravu Ukrainy (= Ukrayna Ceza Hukuku'na göre ceza çeşitleri), Kharkiv, FINN, p. 155 (Rusça); Vydy kryminalnogo pokarannya (=Ceza Çeşitleri) // <http://data.gov.ua/dataset>. (Ukraynaca)

- Emeklilik yaşına gelmiş kişilere,
- Silahlı Kuvvetler mensuplarına, Ukrayna Devleti Özel Haberleşme ve İstihbarat Koruma Hizmetleri erleri ve komutanlarına, Kolluk Kuvvetleri personeline, noterlere, hakimlere, savcılara, avukatlara, kamu görevlilerine ve yerel yönetim çalışanlarına.

Zararın çalışarak tazmini cezasına mahkum olan kişi, hükümden sonra çalışamayacak hale gelirse, bu ceza para cezasına çevrilir ve zararın çalışarak tazmini cezasının bir ayı, üç vergisiz kazanç olarak hesaplanır.

Bu ceza türü, ceza kanununda öngörülen yaptırımların yaklaşık %17'sini oluşturur ve özellikle "Oy Hakkı ve Çalışma Hakkının Engellenmesi, Diğer İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklere Karşı Suçlar" için uygulanır. Söz konusu cezayla ilgili önemli bir husus da şudur ki 2002 yılında mahkemeler, bu cezayı vermemeye başlamıştır. Örneğin, 2002 yılında zararın çalışarak tazmini cezası verilenler, toplam mahkumların %2.26'sını oluşturan 4 390 kişi iken; bu oran 2013 yılında, toplam hükümlülerin %0.41'ini oluşturan 503 kişi'yi oluşturmaktadır³¹.

c. Askeri Hizmet Sınırlamaları

Askere uygulanan zararın çalışarak tazmini cezası ile benzerlik gösteren bu ceza türü, 2001 yılında Ceza Kanunu'nun kabulüyle Ukrayna hukuk sistemine girmiştir. Bu ceza, askerlerin maaşlarının %10'u ile %20'si arasında bir miktarın kesilmesini ifade eder.

Askeri hizmet sınırlamaları, sözleşmeli askerler dışındaki askerlere altı aydan iki yıla kadar bir süre için uygulanır.

Askeri hizmet sınırlamaları, Ceza Kanunu'nda çok az suçun yaptırımını olarak öngörülen bir asli ceza türüdür. Bu ceza türü, Ceza Kanunu'nda sadece dokuz bölümde yer alan ve tüm suçların yaklaşık %1'ini oluşturan askeri suçlar için uygulanır. Diğer cezaların aksine, bu cezaya karşı gelinmesi durumunda ayrıca cezai sorumluluk öngörülmez. 2002 ile 2013 yılları arasındaki dönemde, bu cezaya mahkum edilenlerin sayısı yılda 100'ü bulmamıştır³².

³¹ Ponomarenko Y. (2009) Vidy nakazaniy po uglovnomu pravu Ukrainy (=Ukrayna Ceza Hukuku'na göre Ceza Çeşitleri), Kharkiv, FINN, p. 124 (in Russian); Vydy kryminalnogo pokarannya (=Ceza Çeşitleri) // <http://data.gov.ua/dataset>. (Ukraynaca)

³² Ponomarenko Y. (2009) Vidy nakazaniy po uglovnomu pravu Ukrainy (=Ukrayna Ceza Hukuku'na göre Ceza Çeşitleri), Kharkiv, FINN, p. 138 (Rusça); Vydy kryminalnogo pokarannya (=Ceza Çeşitleri) // <http://data.gov.ua/dataset>. (Ukraynaca)

d. Müsadere

Ceza Kanunu'nun 59. maddesine göre, müsadere, hükümlünün eşyasının tamamına veya bir kısmına zorla el konularak devlet hazinesine geçirilmesini gerektiren ek cezadır. Müsaderenin konusu, hükümlü tarafından yasal olarak elde edinilen eşyaya ilişkindir. Kanundaki müsadereye ilişkin hükümler tartışmalıdır. Müsadere yönteminin Anayasa'da korunan kanun önünde eşitlik ilkesine aykırı olduğu gerçeğinden yola çıkılarak, piyasa ekonomisi şartlarına uymadığı ileri sürülmektedir.

Müsadere cezası, özellikle ağır ceza davalarında, ağırlığına bakılmaksızın Ukrayna'nın ulusal güvenliğine ve kamu güvenliğine karşı suçlar ile Ceza Kanunu Özel Hükümler Kısmı'nda yer alan belirli suçlar için öngörülmüştür. Aynı zamanda, müsadere cezası, Ceza Kanunu Özel Hükümler Kısmı'ndaki maddi çıkar gözetilmeden işlenen suçlar için de zorunlu olarak uygulanır. Bu durum, mahkemelerin müsadere hükümlerini farklı şekilde uygulamasına sebep olmuştur. Ancak, son yıllarda, Ukrayna Yüksek Mahkemesi, müsaderenin maddi çıkar gözetilmeden işlenen suçlar için uygulanamayacağını açıkça belirtmiştir.

Müsadere, suça sürüklenen çocuklara uygulanmaz.

AİHS'nin 1 numaralı protokolünün 1. maddesini yorumlayan AİHM, müsadere hükümleri uygulanırken orantılılık ilkesi kapsamında toplum menfaatleri ile birey hakları arasındaki dengenin dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir³³. Fakat, bu gereklilik ceza hukukuna yansımamıştır. Dolayısıyla mahkemeler, müsadere hükümlerini uygularken, kamu ile bireyin menfaatleri arasında denge kurmaya çalışmamaktadır.

Müsadereye ilişkin hükümler, Ceza Kanunu'nda yer alan yaptırımların yaklaşık %5'ini oluşturmaktadır. Ağırlıklı olarak malvarlığına karşı suçlar ile kamu sağlığına karşı suçlar için öngörülmektedir. Mahkemeler, yaptırım olarak müsaderenin öngörüldüğü suçları işleyen ortalama her üç kişiden birine ek ceza olarak müsadere cezasını verir.

2002 ile 2013 yılları arasında, her yıl müsadere cezası uygulanan hükümlülerin sayısı, 4 ile 5 bin arasında değişmiştir. Bu sayı o dönemdeki toplam hükümlülerin %2-3'üne tekabül etmektedir³⁴.

³³ AİHM, Phillips-Birleşik Krallık, 5 Temmuz 2001, Başvuru No. 41087/98 ; AİHM, Paulet-Birleşik Krallık, 13 Mayıs 2014, Başvuru No. 6219/08 ; AİHM, Ismayilov-Rusya, 6 Kasım 2008, Başvuru No. 30352/03 // <http://hudoc.echr.coe.int/>

³⁴ Ponomarenko Y. (2009) Vidy nakazaniy po ugovnomu pravu Ukrainy (= Ukrayna Ceza Hukuku'na göre ceza çeşitleri), Kharkiv, FINN, p. 304 (Rusça); Ukrayna Yüksek Mahkemesi, Analiz stanu zdiysnennya sudochynstva

e. Belirli görevleri yerine getirme veya belirli meslekleri icra etmekten yoksun bırakılma

Belirli görevleri yerine getirme veya belirli meslekleri icra etmekten yoksun bırakılma cezası, asli ceza olarak iki ile beş yıl; ek ceza olarak bir ile üç yıl arasında belirlenir. Bu ceza türü, suça sürüklenen çocuklara sadece ek ceza olarak uygulanır.

Kişi, niteliği gereği göreviyle bağlantılı bir suçu işlemiş ve Ceza Kanunu'nda işlediği suçun yaptırımını olarak belirli görevleri yerine getirme veya belirli meslekleri icra etmekten yoksun bırakılma cezası öngörülmemişse, mahkeme bu durumda belirli görevleri yerine getirme veya belirli meslekleri icra etmekten yoksun bırakılma cezasını ek ceza olarak uygulayabilir. Ancak bunun dışındaki suçlarda, mahkemenin belirli görevleri veya belirli meslekleri icra etmekten yoksun bırakılma cezasını uygulama takdir yetkisi bulunmamaktadır.

Bu ceza türü, Ceza Kanunu'ndaki cezaların %3'ünü oluşturmakta olup, özellikle çevreye karşı suçlar için, genellikle ek ceza olarak uygulanır. Örneğin, 2013 yılında bu ceza türü, toplam hükümlülerin %3.45'ini oluşturan 4383 mahkum için ek ceza olarak ve toplam hükümlülerin %0.02'sini oluşturan 23 hükümlü için asli ceza olarak uygulanmıştır³⁵.

f. Askeri veya özel rütbenin, memuriyetin veya ünvanın geri alınması

Ceza Kanununun 54. maddesine göre, askeri veya özel rütbeye, memuriyete veya ünvana sahip hükümlünün, mahkeme kararı ile bu haklarından yoksun bırakılmasını ifade eder.

Bu ceza türü, Ceza Kanunu Özel Hükümler Kısmı'nda ceza olarak öngörülmez (Kanun'un Genel Hükümler Kısmı'nda yer almaktadır) ancak sadece ek ceza olarak uygulanır. Bu cezanın infazı, hükümlüyü kazandığı rütbeyle bağlantılı maddi ve manevi teşviklerden de mahrum bırakır. Özel rütbeler, polis memurları veya diğer kolluk kuvvetlerine; memuriyet, devlet memurları ve yerel yönetim çalışanlarına; ünvan, savcılara; uzmanlık unvanı ise adli tıp uzmanlarına verilen derecelerdir.

sudamy zagalnoyi yurysdyktsii 2009 (=2009 yılı Genel Mahkemelerin adalet yönetimine ilişkin değerlendirmeleri/adalet yönetimi değerlendirmesi); Ukrayna Yüksek Mahkemesi, Analiz stanu zdiysnennya sudochynstva sudamy zagalnoyi yurysdyktsii 2010 (=2010 yılı Genel Mahkemelerin adalet yönetimine ilişkin değerlendirmeleri); Ukrayna Yüksek Mahkemesi, Analiz stanu zdiysnennya sudochynstva sudamy zagalnoyi yurysdyktsii u 2012 (2012 yılı Genel Mahkemelerin adalet yönetimine ilişkin değerlendirmeleri); Ukrayna Yüksek Mahkemesi, Analiz stanu zdiysnennya sudochynstva sudamy zagalnoyi yurysdyktsii u 2013 (=2013 yılı Genel Mahkemelerin adalet yönetimine ilişkin değerlendirmeleri) // [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(belgeler\)/169EB9789B839EF9C2257B4B002E5ABD](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(belgeler)/169EB9789B839EF9C2257B4B002E5ABD) (Ukraynaca)

³⁵ Vydy kryminalnogo pokarannya (= Ceza Çeşitleri) // <http://data.gov.ua/dataset>. (Ukraynaca)

Son yıllarda mahkemeler bu ceza türünü daha sık uygulamaktadırlar. 2002-2008 yılları arasında, her yıl toplam hükümlü sayısının yaklaşık %0.03'ü oluşturan 60 kişiye özel rütbenin geri alınması cezası verilmiştir. 2013 yılında ise bu ceza, toplam hükümlü sayısının %0.26'sına denk gelen 319 kişiye uygulanmıştır³⁶.

Mevzuatta bu cezanın hangi kriterlere göre belirleneceğine ilişkin hüküm bulunmamaktadır. Böylece, takdir yetkisi geniş ölçüde hakimlere bırakılmıştır. Sknyliv Havaalanı'nda meydana gelen trajik kaza ile ilgili dava, bu durumun en iyi örneklerindedir: Askeri uçak, hazırlık prosedürlerindeki ihmalden dolayı 27 Temmuz 2002'de seyirci kalabalığının üzerine düşmüş, 28'i çocuk 77 seyircinin ölümüne ve binlerce insanın ciddi şekillerde yaralanmasına sebep olmuştur. Ancak, bu davada yargılanan ve hüküm giyen 5 Ukrayna Silahlı Kuvvetleri subayından hiçbirinin askeri rütbesi geri alınmamıştır.

5. Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi

Ukrayna'da cezanın belirlenmesi hususunda mahkemenin geniş takdir yetkisi bulunmaktadır. Herhangi bir suçun cezasının belirlenmesine ilişkin yöntem ve prensipler Ceza Kanunu'nda genel hatlarıyla belirtilmiştir. Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi ise Ukrayna Yüksek Mahkemesi'nin, "Ceza Yaptırımlarının Uygulanması üzerine Karar"³⁷ında verilmektedir. Şöyle ki

- Mahkeme, suçların kanuni tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırı üzerinden temel cezayı belirler. Mahkeme, cezanın azaltılmasını gerektiren koşulların bulunması durumunda, cezada indirim yapar ya da asli cezanın yerine ceza kanununda öngörülen daha hafif cezaya hükmeder. 2013 yılında mahkemeler, hükümlülerin %5.5'ini oluşturan 6,800 kişi için, ilgili ceza bölümünde öngörülen cezalardan daha hafif olanına hükmetmiştir³⁸. Ceza Kanunu, kişinin birden fazla suç işlediği durumlarda cezaların içtimasını öngörür.

³⁶ Ponomarenko Y. (2009) Vidy nakazaniy po uglovnomu pravu Ukrainy (Ukrayna Ceza Kanunu'na Göre Cezaların Çeşitleri), Kharkiv, FINN, p. 283 (Rusça); Vidy kryminalnogo pokarannya (Ceza Çeşitleri) // <http://data.gov.ua/dataset>. (Ukraynaca)

³⁷ Postanova Plenumu Verkhovnogo Sudu Ukrayiny "Pro prsctyku pryznachennya sudamy kryminalnogo pokarannya" №7 vid 24.10.2003 (=Ukrayna Yüksek Mahkemesi'nin ceza yaptırımlarının uygulanması hakkındaki Kararı) // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03>. (Ukraynaca)

³⁸ Vidy kryminalnogo pokarannya (=Cezaların Çeşitleri) // <http://data.gov.ua/dataset>. (Ukraynaca)

- Belirlenen ceza, bireyin rehabilite edilmesini sağlayacak ve yeniden suç işlemesini önleyecek nitelikte olmalıdır. Eğer seçenек cezalardan daha hafif olanı beklenen etkiyi göstermeyecekse, ağır olan cezaya hükmedilir.
- Mahkeme, cezanın türü ve miktarını belirlerken; suçun ağırlığı, failin kişiliği ve suçun daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli hallerini göz önünde bulundurur. Suçun daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli halleri, Ceza Kanunu'nda düzenlemiş olmasında rağmen mahkemeler Kanun'da sayılmayan nitelikli halleri de göz önünde bulundurma yetkisine sahiptir. Cezayı ağırlaştırılan durumlar, Ceza Kanunu'nun 67. maddesinde kapsamlı şekilde sayılmıştır.
- Uzlaşmanın sağlanması durumunda, mahkeme, uzlaşma doğrultusunda bir cezaya karar verir.

Cezada indirim yapılmasını gerektiren nitelikli haller şunlardır:

- Suçu ikrar, etkin pişmanlık ve savcıyla aktif işbirliği,
- Mağdurun veya kamunun uğradığı zararın giderilmesi,
- Suç işledikten sonra mağdura tıbbi ya da başkaca yardımların sağlanması,
- Suça sürüklenen çocuk tarafından suçun işlenmesi,
- Suçun hamileyken işlenmesi,
- Kişisel, ailevi ve başkaca sıkıntılı durumlar altında suç işlenmesi,
- Cebir ve tehdit altında ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi altında suç işlenmesi,
- Haksız tahrik,
- Meşru savunma sırasında sınırın aşılması,
- Suç örgütünün işlediği suçları ortaya çıkartmak ya da örgütün suç işlemesini önlemek için görevlendirilen gizli soruşturmacının suç işlemesi,

Mahkeme, karar verirken sanığın bakmakla yükümlü olduğu kardeşi veya yakınının olup olmadığı, sanığın fiilden önceki ve yargılama sürecindeki iyi hali ve daha önce suç işleyip işlemediği gibi hususları da dikkate alır.

Cezanın ağırlaştırılmasını gerektiren nitelikli haller şunlardır:

- Tekerrür,
- İştirak halinde suç işlenmesi,
- Irka, bölge farklılığına, dine dayalı ayrımcılık sonucu kin ve düşmanlıkla suç işlenmesi,

- Kamu görevlisine karşı görevinden dolayı suç işlenmesi,
- Neticesi sebebiyle ağırlaşmış suç,
- Çocuğa, yaşlıya ya da beden ve ruh bakımından kendini savunmayacak durumda bulunan kişiye karşı suç işlenmesi,
- Gebe olduğu bilinen kadına karşı suç işlenmesi,
- Kendisine mali, hukuki veya farklı bir şekilde bağlı olan kişiye karşı (üstsoy veya altsoy, eş veya kardeş gibi) suç işlenmesi,
- Çocuğun veya akıl hastasının araç olarak kullanılması suretiyle suçun işlenmesi,
- Suçun aşırı şiddet içermesi,
- Suçun sıkıyönetim veya olağanüstü halden yararlanmak suretiyle işlenmesi,
- Suçun toplum açısından tehlike oluşturması,
- Suçun alkol veya uyuşturucu madde etkisi altında işlenmesi

Cezanın belirlenmesine ilişkin açık ve ayrıntılı kurallar bulunmamaktadır. Ukrayna Yüksek Mahkemesi'nin de sıklıkla vurguladığı gibi, kararların çoğunda, cezanın türü ve miktarı; suçun kasten işlenip işlenmediğine bir diğer deyişle suç işleme motivasyonunun derecesine bakılarak belirlenir.

B. Cezanın Sakıncalarını Gidermeye Yönelik İmkanlar

1. Ceza Sorumluluğundan Kurtulmak

Cezanın belirlenmesinde uygulanacak alternatiflerden biri de ceza sorumluluğundan kurtulmaktır. Ceza Kanunu'nda belirtildiği üzere, ceza sorumluluğundan kurtulmak, kural olarak, failin suçu işledikten sonraki iyi halini dikkate alarak, belirli hak ve özgürlüklerini sınırlandırmaktan vazgeçmek anlamına gelmektedir. Bu karar, ancak mahkeme tarafından verilir. 2003 yılı istatistiklerine bakıldığında mahkemeler 3470 kişi hakkında bu kararı vermiştir³⁹.

Ceza Kanunu, belirli suçlar için ceza sorumluluğundan kurtulmayı öngörmekte ve belirtilen bu suçlar için de birtakım şartlar aramaktadır. Bu şartlar aşağıda belirtilmiştir:

- Etkin pişmanlık (samimi pişmanlık, savcıyla aktif işbirliği, zararın tazmini)
- Mağdur ile fail arasında uzlaşma sağlanması,

³⁹ Ukrayna Yüksek Mahkemesi, Analiz stanu zdiysnennya sudochynstva sudamy zagalnoyi yurysdyktsii u 2013(=2013 yılı Genel Mahkemelerin adalet yönetimine ilişkin değerlendirmeleri/adalet yönetimi değerlendirmesi) // [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/169EB9789B839EF9C2257B4B002E5ABD](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/169EB9789B839EF9C2257B4B002E5ABD) (Ukraynaca).

- Kefaletle serbest bırakılma (Failin kefaletle serbest bırakılması, çalıştığı şirket, kurum ya da organizasyonun talebi üzerine mümkündür. Fail serbest bırakılmasından itibaren bir yıl boyunca disiplin kurallarına uymalı, kamu barışını bozmamalıdır.)
- Suçun niteliğinin değişmesi (Yargılama sırasında suçun niteliğinin değişmesi sebebiyle kişinin artık toplum için tehlikeli olmadığına anlaşılması),
- Zamanaşımı, (Ukrayna Ceza Kanunu'na göre tüm suçlar için 2 yıldan 15 yıla kadar zamanaşımı süreleri öngörülmüştür. İlgili sürenin geçmesinden sonra kişinin ceza sorumluluğu kalkar. Fakat bu hüküm, soykırım gibi insanlığın barış ve güvenliğine karşı suçlar ile ulusal güvenliğe karşı suçlar için uygulanmaz.)

Ceza sorumluluğundan kurtulma, yolsuzlukla bağlantılı suçlar dışında ilk defa orta ağırlıkta ya da basit suç işlemiş kişiler için, etkin pişmanlık, uzlaşma, kefaletle serbest bırakılma ve suçun niteliğinin değişmesi şartlarıyla uygulanır. (Etkin pişmanlık ve uzlaşma sadece orta ağırlıkta suçlar için geçerlidir.)

Ayrıca, ceza sorumluluğundan kurtulmanın şartları, Ceza Kanunu Özel Hükümler Kısmı'nın 17. maddesinde belirtilmiştir. Örneğin, Ceza Kanunu'nun 110. maddesine göre, bir Ukrayna vatandaşı; yabancı bir devlet, yabancı bir kurum ya da bunların temsilcileri tarafından verilen görevi yerine getirmez ve konu ile ilgili yetkilileri bilgilendirirse vatana ihanet suçunun ceza sorumluluğundan kurtulur.

2. Ertelemeler

Ceza Kanunu'nda, hükümlünün cezadan kurtulmasına ilişkin hükümler bulunmaktadır. Son 5 yılda, mahkemeler toplam hükümlülerinin %40-50'si hakkında cezadan kurtulma kararı vermiştir. (Örneğin, 2010 yılında toplam hükümlülerin %47.9'unu oluşturan 80 800 kişi; 2012 yılında toplam hükümlülerin %42,4'ünü oluşturan 69 058 kişi; 2013 yılında ise toplam hükümlülerin %39,55'ini oluşturan 48 639 kişi tahliye edilmiştir)⁴⁰. Cezadan kurtulma; zorlayıcı yaptırımlar veya (olumlu davranışlara yönlendiren) destekleyici tedbirlerin

⁴⁰ Ukrayna Yüksek Mahkemesi, Analiz stanu zdiysnennya sudochnystva sudamy zagalnoyi yurysdyktsii u 2009 (=2009 yılı Genel Mahkemelerin adalet yönetimine ilişkin değerlendirmeleri/adalet yönetimi değerlendirmesi); Supreme Court of Ukraine, Analiz stanu zdiysnennya sudochnystva sudamy zagalnoyi yurysdyktsii u 2010 (=2010 yılı Genel Mahkemelerin adalet yönetimine ilişkin değerlendirmeleri/adalet yönetimi değerlendirmesi); Ukrayna Yüksek Mahkemesi, Analiz stanu zdiysnennya sudochnystva sudamy zagalnoyi yurysdyktsii u 2012 (=2012 yılı Genel Mahkemelerin adalet yönetimine ilişkin değerlendirmeleri/adalet yönetimi değerlendirmesi); Ukrayna Yüksek Mahkemesi, Analiz stanu zdiysnennya sudochnystva sudamy zagalnoyi yurysdyktsii u 2013(=2013 yılı Genel Mahkemelerin adalet yönetimine ilişkin değerlendirmeleri/adalet yönetimi değerlendirmesi) // [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/169EB9789B839EF9C2257B4B002E5ABD](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/169EB9789B839EF9C2257B4B002E5ABD) (Ukraynaca).

uygulanmasıyla olabileceği gibi hükümlünün davranışıyla doğrudan bağlantılı olmayan diğer sebeplere de dayanabilir.

Kişi, birtakım zorlayıcı yaptırımlara uyma şartıyla aşağıda belirtilen şekillerde cezadan kurtulabilir:

- Kişinin, hükümden önce ya da mahkumiyeti sırasında ceza sorumluluğunu etkileyecek akıl hastalığının bulunması durumunda, hakkında zorunlu tıbbi tedaviye karar verilir ve kişi cezadan kurtulur. (Ceza Kanunu'nun 84 ve 93. maddeleri)
- Orta ağırlıkta ya da basit suç işleyen suça sürüklenen çocuk cezadan kurtulabilir ancak mahkeme iyileştirici tedbirlere hükmeder. (Ceza Kanunu 105. madde)

Hükümlü, kendisini olumlu davranışlara yönlendiren destekleyici tedbirlere uymak koşuluyla şu şekilde cezadan kurtulabilir:

- Zararın çalışarak tazmini, askeri hizmet sınırlamaları veya alt sınırı 5 yıl olmak üzere hapis cezasına karar veren mahkeme, kişinin cezasını çekmeden düzeleceğine kanaat getirirse, 1 ile 3 yıl arasında bir denetim süresine hükmeder. Ayrıca mahkeme, hükümlüye, eğer hükümlü alkol veya uyuşturucu bağımlısı ise ya da toplum açısından tehlike oluşturan bir hastalığa sahipse, tedavi edilme ya da mağdurdan özür dileme gibi ek yükümlülükler getirebilir. Cezadan kurtulma, çok sık uygulanır ve hükümlülerin % 40'ı yukarıda belirtilen gerekçelerle serbest bırakılır⁴¹. Ancak yolsuzlukla bağlantılı suçlardan hüküm giyenlere uygulanmaz.

Bununla birlikte, hamile kadınlar ve yedi yaşın altında çocuğu olan kadınların denetimli serbestlik ile cezadan kurtulma koşulları, diğer bireylere göre daha iyidir.

- Koşullu salıverilmede uygulanacak denetimli serbestlik süresi, hükümlünün iyi halli olması koşuluyla en az yarı oranına kadar indirilebilir.
- Devlet Başkanı özel affi ile cezadan kurtulma, ancak mahkumun iyi halli olması ile mümkündür.

Cezadan kurtulma, hükümlünün elinde olmayan ve onun dışında gerçekleşen durumlarda şu şekilde uygulanır:

- Suç teşkil eden fiilin suç olmaktan çıkarılması ya da failin lehine olacak şekilde ceza hükümlerinin değiştirilmesinden dolayı cezadan kurtulma,
- Zamanaşımından dolayı cezadan kurtulma,

⁴¹ Vydı kryminalnogo pokarannya (= Cezaların Çeşitleri) // <http://data.gov.ua/dataset>. (Ukraynaca)

- Suçun işlenmesinden ya da hükümden sonra, kişinin mahkumiyetini engelleyen ağır tüberküloz, AIDS, ya da kanser gibi bir hastalık geçirmesi dolayısıyla cezadan kurtulma,
- Belli suçlar için çıkartılan genel af dolayısıyla hükümlülerin cezadan kurtulması. Örneğin Ukrayna’da 2013 yılında 113 kişi genel af ile serbest bırakılmıştır⁴².

3. Uzlaşma

2012 yılında kabul edilen Ukrayna Ceza Muhakemesi Kanunu’nda yer alan uzlaşma, şüpheli veya sanık ile mağdur arasında yapılan anlaşma sonucunda ya da savcı ile sanık veya şüpheli arasında suçun itirafı yoluyla muhakemeyi sonlandıran bir kurumdur. Anlaşmada; ceza türü ve miktarı ile denetimli serbestlik verilerek cezadan kurtulma ihtimali olabilecek bir durumun olup olmadığı gösterilir. Uzlaşma, Ukrayna Ceza Hukukunda yeni ancak sıklıkla başvuru olan bir kurumdur. 2013 yılında, soruşturma dosyalarının %8’i uzlaşma ile sonuçlanmıştır.

II. Diğer Tedbirler

A. Genel

Bugüne kadar Ukrayna Ceza Hukuku, (olumlu davranışlara yönlendiren) destekleyici tedbir, ceza ve güvenlik tedbirinden oluşan üçlü bir sisteme kavuşmamıştır. Ukrayna’daki ceza politikası, hala kişiyi tehdit etmeye ve ödetmeye dayalıdır. Ceza hukukunda güvenlik tedbirleri öngörülmemiştir. (Olumlu davranışlara yönlendiren) destekleyici tedbirler ise ceza sorumluluğundan ve cezadan kurtulma kurumlarında uygulanmaktadır.

B. Çeşitleri

1. Adli Sicile Kayıt

⁴² Vydı kryminalnogo pokarannya (= Cezaların Çeşitleri) // <http://data.gov.ua/dataset>. (Ukraynaca)

Hükümlünün cezasının infazından sonra belirli bir süre etkisini koruyan, önlem niteliğinde uygulanan ve olumsuz sonuçları olan bir tedbirdir.

Adli sicile kaydın olumsuz bazı sonuçları bulunmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir: Belirli görevleri yerine getirme veya belirli meslekleri (örneğin, müfettiş, savcı, bazı kamu memurları, avukat, noter, milletvekili vb.), icra etmekten yoksun bırakılma, belirli sosyal güvencelerden yoksun bırakılma (Kamu görevlilerine ödenen bazı ödemeler durdurulur.), genel af ve özel aftan yararlanamama, yeni bir suç işlendiğinde ceza sorumluluğunun önemli ölçüde ağırlaştırılması ve çoğunlukla cezadan kurtulmayı engelleme.

Adli sicile kayıt, hükmün infazıyla başlar. Suçun ağırlığına ve verilen cezaya bağlı olarak 1 ile 8 yıl arasında belirlenen dönemin dolmasıyla veya mahkumun iyi halli olması sebebiyle mahkumiyetin bitirilmesiyle kaldırılır.

2. Özel Mülkiyetin Sınırlandırılması

Ceza Kanunu'nun 96-1 maddesi, devlet hazinesine geçirilmek üzere hükümlünün malına, parasına ve diğer eşyalarına zorunlu olarak el konulmak suretiyle bazı mülkiyetin elden alınmasını öngörür.

Özel mülkiyetin sınırlandırılması uygulanabilecek malvarlığı değerleri şunlardır:

- Suçun işlenmesi ile elde edilen maddi menfaatler ve/veya suçta kullanılan eşyadan elde edilen maddi gelir
- Suçta kullanılan eşya veya finansal kaynaklar,
- İyi niyetli üçüncü kişilere ait olmamak şartıyla veya sahibinin belli olmadığı durumlarda, suçun konusunu oluşturan malvarlığı değerleri
- Sahibinin işlenen suçtan haberinin olmadığı durumlarda, suçu işlemek amacıyla buldurulan, üretilen veya kullanılan eşya

Bahsedilen hüküm uyarınca, özel mülkiyetin sınırlandırılması, memur ve kamu görevlileri tarafından yasadışı yollarla kazanç sağlamak maksadıyla işlenen suçlar için de uygulanır.

Ceza Kanunu Özel Hükümler Kısmı'nın pekçok maddesinde, suçun işlenmesinde kullanılan veya suçun konusunu oluşturan malvarlığına el konulması öngörülmüştür. Örneğin, 209. maddede (Yasadışı olarak Elde Edilen Gelirin Yasal Hale Getirilmesi), yasadışı olarak elde edilen paraya veya eşyaya el konulması öngürülür. 203-1. madde (Lazerdisklerine, veya

Disk Üretmede Kullanılan Araç ve Hammadelere İlişkin Kaçakçılık) ise bir suç durumunda söz konusu malzemelere el konulmasını düzenler.

3. Çocuklara Özgü Yaptırımlar

Suç işlediğinde 16 yaşın üzerinde olan çocukların ceza sorumluluğu bulunmaktadır. Ancak Ceza Kanunu'nun 22. maddesine göre, kasten öldürme (aynı zamanda kasten öldürme suçunun cezasını ağırlaştırılan tüm nitelikli halleri), kasten yaralama, tecavüz, sabotaj ve hırsızlık gibi bazı suçları işleyen çocukların ceza sorumluluğu 14 yaşından itibaren başlar.

Suçta sürüklenen çocuklara verilen asli cezalar şunlardır: Para cezası, kamuya yararlı bir işte çalıştırılma, zararın çalışarak tazmini, tutuklama ve süreli hapis cezası. Suça sürüklenen çocuklar, para cezasının yanı sıra, belirli görevleri yerine getirme veya belirli meslekleri icra etmekten yoksun bırakılma cezasına da mahkum edilebilirler.

Orta ağırlıkta ya da basit suç işlemiş bir çocuğun, yargılama sürecinde pişman olması ve iyi halli olması durumunda mahkeme ceza verilmesine gerek olmadığına karar vererek çocuğu serbest bırakabilir. Bu durumda mahkeme suça sürüklenen çocuk hakkında sadece aşağıdaki iyileştirici tedbirlere hükmeder:

- 1) Uyarı,
- 2) Çocuğun boş zamanlarında davranışlarına olumlu etkisi olacak tedbirlerin uygulanması,
- 3) Ebeveyn, veli, eğitim personeli, şirket çalışanlarının rızaları doğrultusunda suça sürüklenen çocuğun gözetim altında tutulması,
- 4) Mülkiyet, para veya geliri olan 15 yaşına ulaşmış çocuklar için suçtan kaynaklanan zararın giderilmesi yükümlülüğü,
- 5) 24 Ocak 1995 tarihli "Çocuk Yetkilileri ve Hizmetleri ve Özel Çocuk Kurumları Üzerine" Ukrayna Kanunu uyarınca, suça sürüklenen çocuklar ve gençlerin, kendilerini düzeltmeleri için en fazla 3 yıl olmak üzere bazı özel eğitim kurumlarına gönderilmesi

4. Akıl Hastası ve Bağımlılara Özgü Yaptırımlar

Mahkeme, kusur yeteneği olmayan toplum açısından tehlikeli olan kişiler ile kusur yeneği olan ancak suçu işledikten sonra akıl hastası olan kişiler için tıbbi tedaviye karar verebilir.

Mahkeme, zorunlu tıbbi tedaviye karar verirken hastalığın derecesini, hastanın tehlikeliliğini ve suçun ağırlığını göz önünde bulundurur. Tedavi şu şekilde yapılır:

- 1) Genel güvenli bir sađlık kurumunda ayakta zorunlu psikiyatrik tedavi,
- 2) Özel güvenli bir sağlık kurumunda yatılı psikiyatrik tedavi,
- 3) Yüksek güvenli bir sağlık kurumunda yatılı psikiyatrik tedavi,

Zorunlu tıbbi tedavi uygulanan kişiler, tedavilerine son verilmesini ya da değiştirilmesini gerektirecek şartların bulunup bulunmadığının anlaşılması için, konu mahkemeye taşınmadan önce, 6 ayda en az bir kere profesyonel sağlık kurulu tarafından kontrolden geçerler.

Ceza Kanunu'na göre, mahkeme, koşullu salıverilme ile cezadan kurtulan hükümlünün alkol veya uyuşturucu bağımlısı olması durumunda zorunlu tedaviye karar verebilir. Aynı zamanda, Ceza Kanunu'na göre, uyuşturucu bağımlılığı tedavisi için kendi isteğiyle hastaneye başvuran kişi, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle ilgili satış amacı gütmeyen yasadışı faaliyetlerden sorumlu tutulamaz.

5. Mükerrir Suçlular ile Özellikle Tehlikeli Suçlulara Özgü Yaptırımlar

Ceza Kanunu, mükerrir suçlular için özel bir ceza öngörmemektedir. Bununla birlikte, tekerrür hali, faile uygulanacak cezayı genellikle ciddi şekilde artırır ve kişinin cezadan veya ceza sorumluluğundan kurtulmasını engeller.

6. Yabancı Suçlulara Özgü Yaptırımlar

Eşitlik ilkesi gereği, oturma izni olmayanlar ve vatansızlar ile Ukrayna vatandaşları aynı ceza sorumluluğu şartlarına sahiptirler. Bir diğer deyişle, oturma izni olmayanlar ve vatansızlar için özel düzenleme bulunmamaktadır. Ancak bu durumun tek istisnası, oturma izni olmayanlar ile vatansızların Ukrayna toprakları dışında suç işlemleri durumunda talep eden ülkeye iade edilebilmeleridir.

7. Tüzel Kişilere Özgü Yaptırımlar

Ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesi gereği tüzel kişilere ceza yaptırımını uygulanamaz. Tüzel kişinin organ veya temsilcilerinin iştirakiyle, Ceza Kanunu'nun 96-3 maddesindeki suçların (terörle bağlantılı suçlar, suçtan kaynaklanan mal varlığı değerlerini aklama, yolsuzluk gibi ekonomik suçlar) işlenmesi ve bu suretle tüzel kişi yararına haksız menfaat sağlanması durumunda tüzel kişilere bu durumlara özgü yaptırımlara hükümlenir.

Bu durumda tüzel kişilere şu yaptırımlar uygulanır: Para cezası, müsadere, zorunlu tasfiye.

Tüzel kişilere ilişkin tedbirler, 2013 yılında uygulamaya konulmuştur; ancak günümüzde hala uygulamaya ilişkin detaylar ve sonuçlar hakkında bilgi bulunmamaktadır.

Sonuç

Jerone Hall, “Suçlulara yapılanlar, medeniyetin seviyesini gösterir,” demektedir. Ukrayna’da, ceza hukuku, totaliter baskıcı rejimin bir aracıken, 1991’den bu yana demokratik bir ülkede insan haklarını ve toplumun çıkarlarını koruyan bir ceza hukukuna dönüşmüş ve birçok reform yaşamıştır.

Genel olarak, ceza hukukunda insanilik ilkesinin uygulanmaya çalışıldığı söylenebilir. Buna sınır dışı edilmenin iptali, ölüm cezasının kaldırılması, hapis cezasına alternatif yaptırımlar getirilmesi ve para cezasının sıkça tercih edilmesi örnek gösterilebilir. Ceza hukukunda reforma gidilmesindeki bir etken de Avrupa Topluluğuna entegrasyonu sağlama çabasıdır.

Ukrayna deneyiminde ağır cezaların, suçla mücadelede etkili bir araç olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla, ölüm cezası, kasten öldürme suçunu azaltmamıştır. Ceza hukukunda insanilik ilkesinin uygulanmaya çalışılması, suç oranlarını artırmamış, aksine son 10 yılda hükümlülerin sayısında sürekli azalma görülmüştür.

Yine de Ukrayna Ceza Hukuku hala, (olumlu davranışlara yönlendiren) destekleyici tedbir, ceza ve güvenlik tedbirinden oluşan üçlü bir sisteme kavuşamamıştır. Ayrıca, cezalandırılmanın amacı, büyük oranda ödetmedir.

Ceza kanununda yaptırım olarak öngörülen ve mahkemeler tarafından en çok uygulanan ceza, hapis cezasıdır. Buna karşılık, ceza kanununda güvenlik tedbirleri hala yer almamaktadır ancak; ceza sorumluluğundan ve cezadan kurtulma kurumları için (olumlu davranışa yönlendiren) destekleyici tedbirler uygulanmaktadır.

Ukrayna Ceza Kanun’u ve ilgili uygulamalar, Avrupa insan hakları standartlarına hala uyumlu değildir. Özellikle Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler Sözleşmesi’nin sağladığı güvenceler, genellikle müebbet hapis cezasının, müsaderenin ve ölüm cezası yerine uygulanan daha hafif cezaların belirlenmesinde dikkate alınmamaktadır.

Ukrayna’daki mahkemeler, özellikle cezanın türü ve miktarı ile tedbirlerin seçiminde geniş takdir yetkisine sahiptir. Cezanın belirlenmesine ilişkin açık ve ayrıntılı kurallar bulunmamaktadır. Mahkeme kararlarının çoğunda, cezanın türü ve miktarı, suçun kasten

işlenip işlenmediğine bir diğer deyişle suç işleme motivasyonunun derecesine bakılarak belirlenir.

Ukrayna ceza hukuku yaptırımlarındaki sorunlar akademik çalışmalarda çok yer bulmazken, cezalara ilişkin sorunlar ve ceza çeşitleri çokça tartışılmaktadır.

2. Bölüm: İstatistiksel Veri

2014

Ukrayna	Yetişkin	Çocuk (18 yaşın altı)
Nüfus	45 245 900	8 009 900
2014 yılında başlatılan toplam soruşturma dosyası sayısı	529139	
2014 yılında mahkemedeki toplam ceza dosyası sayısı	1799366	7467
2014 yılında uyuşturucu bulundurma ve kullanma sebebiyle soruşturma aşamasına gelen davalardaki toplam şüpheli sayısı	30494	265